

JEZUS CHRISTUS, DE GROTE GELIJKMAKER

Tekst: Ronald van Raak Afbeelding: Carl Heinrich Bloch CC

Fragment uit *De Bergrede*. Schilderij van Carl Heinrich Bloch.

‘Verzamel voor jezelf geen schatten op aarde: mot en roest vreten ze weg en dieven breken in om ze te stelen. Verzamel schatten in de hemel, daar vreten mot noch roest ze weg, daar breken geen dieven in om ze te stelen. Waar je schat is, daar zal ook je hart zijn... Jullie kunnen niet God dienen én de mammon. Daarom zeg ik jullie: maak je geen zorgen over jezelf en over wat je zult eten of drinken, noch over je lichaam en over wat je zult aantrekken. Is het leven niet meer dan voedsel en het lichaam niet meer dan kleding?’

Wat hierboven staat, zei Jezus Christus in de rede op de berg. Daar hield hij zijn leerlingen voor hoe zij zouden moeten leven. Deze profeet had weinig op met rijkdom: ‘Het is gemakkelijker voor een kameel om door het oog van een naald te gaan dan voor een rijke om het koninkrijk van God binnen te gaan.’ Niet uit jaloezie, omdat hij anderen niets gunde, maar uit mededogen, omdat geld mensen corrupteert. Socrates had op de Atheense markt een beroep gedaan op het hoofd: blijf mensen onophoudelijk vragen stellen, totdat zij zélf de waarheid leren kennen. Volgens de filosoof moesten

mensen zich laten leiden door de logica, zodat zij de juiste conclusies zouden trekken. Christus deed in de Bergrede veel meer een beroep op het hart. De profeet wilde dat mensen zich lieten leiden door de liefde:

‘Behandel anderen dus steeds zoals je zou willen dat ze jullie behandelen.’ Deze woorden werden ruim een halve eeuw na de dood van Christus opgeschreven door zijn leerling Matteüs, één van de evangelisten die het leven van de profeet beschreef. Deze vroege christenen leefden in het Romeinse rijk, waar zij fel werden bestreden. De boodschap van Christus vormde een bedreiging voor de Romeinse heersers, die leefden in grote rijkdom. Maar nog meer dan een kritiek op hun weelde vormde het christendom een bedreiging voor hun sociale positie.

Christus was een grote gelijkmaker: hij ging uit van de fundamentele gelijkwaardigheid van mensen. Rijken en armen, mannen en vrouwen, familie en vreemdelingen, ieder mens was geschapen en iedere ziel verbonden met zijn Schepper. In deze leer paste geen slavernij, geen onderdrukking van vrouwen of uitsluiting van vreemdelingen. De keizer was als mens niet beter dan een bedelaar, een koopman niet minder zondig dan een prostituee.

Het hoeft niet te verbazen dat het christendom snel aan invloed won: veel mensen hadden veel te winnen bij een geloof in gelijkwaardigheid. Maar ook voor de Romeinse elites bleek de nieuwe leer aantrekkelijk. Het reusachtige rijk dreigde steeds meer uit elkaar te vallen en een gemeenschappelijke godsdienst zou de eenheid kunnen versterken. In de vierde eeuw werd het christendom zelfs de nieuwe godsdienst van het Romeinse rijk.

Sindsdien noemden eerst de keizers en later de pausen van Rome zich de plaatsvervangers van Christus op aarde. Daardoor kreeg het christendom een dubbelzinnig karakter. Heersers beriepen zich op Christus voor het behoud van de bestaande maatschappelijke verhoudingen, als een goddelijke orde op aarde. Maar revolutionairen lieten zich inspireren door dezelfde profeet, in hun verzet tegen uitbuiting en onderdrukking en voor meer gelijkwaardigheid. Zeker in Nederland hebben socialisten zich altijd beroepen op christelijke idealen en christelijke symboliek. Ferdinand Domela Nieuwenhuis, de eerste socialist in de Tweede Kamer, was van oorsprong predikant en gebruikte woorden en beelden die aansloten bij de beleving van de gelovige bevolking. De arbeidersbeweging in ons land kende ook later veel ‘rode dominees’, zoals Willem Banning en Jan Buskes (beide PvdA) of Ab Harrewijn (CPN en Groen-Links). Nederland kent een brede waaier aan christelijke partijen, van CDA tot ChristenUnie en SGP. Deze partijen hebben vaak een ‘gouvernementeel’ opstelling in de politiek, de regering bekleedt volgens hen een door God gegeven gezag. Andere christenen lezen in de woorden van Christus juist een oproep tot verzet, de leer van gelijkwaardigheid is voor hen onvernegbaar met een kapitalistisch beleid. Voor die christenen is niet één van de ‘christelijke’ partijen, maar juist de SP een logische keuze.